

УДК 502.03:656

DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.92.353177>

ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТУ

Чугуєв Ю. О., аспірант (УкрДУЗТ)

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-1932-6144>

Стаття присвячена проблематиці ефективного розвитку підприємств сфери транспорту у досягненні гармонії між економічною рентабельністю та екологічною стійкістю, що сприяє формуванню позитивного іміджу на міжнародній арені та відкриває нові ринкові перспективи, підвищуючи конкурентоздатність підприємств. Визначено, що екологічність транспортних процесів і впровадження принципів «зеленої» логістики набувають дедалі більшого значення у процесі вибору транспортного підприємства клієнтами, інвесторами та партнерами. Зазначено, що екологоорієнтоване управління відіграє значну роль у розвитку конкурентних переваг. Зауважено, що орієнтація виробничої діяльності підприємства свідчить про його відповідальність, надійність і спрямованість на довгостроковий успіх, що є ключовим елементом у забезпеченні конкурентоспроможності.

Ключові слова: екологія, розвиток, стійкість, «зелена» логістика, конкурентоспроможність, підприємства транспорту.

ENVIRONMENTALLY FRIENDLY MANAGEMENT AS A COMPETITIVE ADVANTAGE OF TRANSPORT ENTERPRISES

Chuguyev Y. O., postgraduate (USURT)

The environmental friendliness of the transportation process and the principles of “green” logistics are increasingly becoming one of the main selection criteria for customers, investors and partners. This is no longer just a popular trend, but a strategic indicator that demonstrates the responsibility of the enterprise, its reliability and the desire for long-term success, which is the main thing in ensuring competitiveness. The competitiveness of enterprises is formed under the influence of many factors, among which economic, social and environmental aspects can be distinguished. These factors depend both on the characteristics of the enterprise itself and on the conditions of its external environment. Today, one of the key elements that can affect the level of competitiveness is environmentally friendly management. For transport enterprises, the application of environmentally friendly management opens up a wide range of competitive advantages, including reducing costs, improving the environment and strengthening market positions. The practice of “green” transport logistics has a positive effect on the perception of the company as a responsible enterprise that adheres to the principles of sustainable development. The use of environmental approaches increases the level of trust among consumers and business partners, forming a positive image of a company that cares about nature. This strengthens its position in the market and opens up new prospects for activity. Thus, the implementation of “green” logistics creates significant potential for the competitiveness of transport enterprises by reducing resource costs, reducing emissions, etc. The main competitive advantage of “green” logistics in transport is minimizing environmental impact. This is achieved by improving energy efficiency, using modern technologies and optimizing routes, which helps reduce fuel costs. Also important is the reduction of greenhouse gas emissions through the use of

environmentally friendly transport, such as electric vehicles or biofuel-powered vehicles. Thus, competitiveness, taking into account environmentally-oriented factors, is determined by the ability of the enterprise to adapt production processes to modern conditions, minimize negative environmental impact and ensure sustainable development. This involves ecological and economic integration at all stages of the product life cycle: from production and logistics processes to the introduction of environmentally friendly products that meet market demands. The focus is on ensuring the ecological and economic efficiency of the enterprise.

Keywords: *ecology, development, sustainability, “green” logistics, competitiveness, transport enterprises*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. «Зелена» логістика є перспективним напрямом у сфері перевезень, який зосереджений на екологічній безпеці та принципах сталого розвитку. Основна її мета полягає в оптимізації транспортних процесів із дотриманням екологічних стандартів, впровадженні інноваційних технологій, таких як електромобілі, альтернативні джерела палива, відновлювані енергоресурси та екологічно безпечні пакувальні матеріали.

Головне завдання «зеленої» логістики – досягнення балансу між економічною ефективністю та екологічною стійкістю транспортних підприємств. Такий підхід не лише формує позитивний імідж компаній на міжнародному рівні, але й відкриває нові ринки, підвищуючи їх конкурентоспроможність.

Екологічність перевізного процесу та принципи «зеленої» логістики дедалі частіше стають одними з основних критеріїв вибору для клієнтів, інвесторів та партнерів. Це вже не просто популярна тенденція, а стратегічний показник, який демонструє відповідальність підприємства, його надійність і прагнення до довгострокового успіху, що є головним у забезпеченні конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. Тематика екологізації господарської діяльності та сфери транспорту знайшла відображення у працях провідних науковців та дослідників, серед яких: Сазонець О., Теремій А.,

Никифорова О., Сидоренко Г., Карінцева О., Тарасенко С., Гобела В., Михайлов А., Михайлова Л., Стоянець Н., Каличева Н., Зайцева А. та інші [1-7].

Кобилянська Т., Мельникова Н., Янченко Н., Чеклов В., Чеклова В., Гурч Л., Єгоращенко І., Поручинська І. та інші досліджували проблематику розвитку та становлення «зеленої» логістики, в тому числі для підприємств транспорту, що розкрито в роботах [8-13].

Водночас залишаються недостатньо дослідженими питання екологоорієнтованого розвитку підприємств транспорту як конкурентної переваги на ринку транспортних послуг, що робить актуальним завдання обґрунтування теоретико-методичних та практичних підходів забезпечення конкурентоспроможності підприємств транспорту на засадах «зеленої» логістики.

Метою статті є обґрунтування напрямів екологоорієнтованого розвитку транспортних підприємств як конкурентної переваги на ринку транспортних послуг із впровадженням принципів «зеленої» логістики.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даний момент немає переконливих доказів, які б підтверджували прямий зв'язок між дотриманням підприємством екологічних стандартів і його конкурентоспроможністю. У більшості випадків вплив екологічних показників на позиції підприємства в конкурентному середовищі має ситуативний характер, а не універсальний.

Водночас конкурентоспроможність підприємств формується під впливом

багатьох чинників, серед яких можна виділити економічні, соціальні та екологічні аспекти. Ці чинники залежать як від особливостей самого підприємства, так і від умов його зовнішнього середовища [14].

Відзначимо, що на сьогодні один із ключових елементів, здатних вплинути на рівень конкурентоспроможності, є екологоорієнтоване управління. Адже, у динамічних і технологічно розвинених галузях економіки, до яких відноситься сфера транспорту, вплив екологічних стандартів на конкурентоспроможність може бути помітнішим. Це пов'язано з тим, що такі галузі активно впроваджують інновації, які часто орієнтовані на екологічне удосконалення й відповідають вимогам суспільства. Крім того, конкурентоспроможність залежить і від іміджу підприємства. Для забезпечення стійкості на ринку важливо уникати негативних відгуків і формувати позитивну репутацію. Екологічна безвідповідальність у таких умовах може нашкодити конкурентним позиціям, що особливо критично для індустрій із високим рівнем шкідливих викидів у атмосферу, таких як транспорт.

Екологоорієнтоване управління спрямоване на економічну діяльність, що враховує потреби споживачів, забезпечуючи виробництво, розподіл та споживання товарів і послуг з мінімальним негативним впливом на довкілля. Головна мета цього підходу полягає у підтримці балансу між економічними вигодами, соціальною відповідальністю та екологічною безпекою. Це передбачає впровадження екологічних принципів на усіх етапах життєвого циклу продукції, починаючи від вибору сировини і до утилізації відходів. Такий метод сприяє зниженню негативного впливу на природу та створенню гармонії між інтересами бізнесу, суспільства і споживачів.

Застосування екологоорієнтованого управління формує нові стандарти корпоративної соціальної відповідальності, які базуються на оцінці впливу виробничих процесів на екосистеми та здоров'я

населення. Завдяки цьому підприємства мають можливість посилити їх конкурентоспроможність через пропозицію продукції, що відповідає сучасним екологічним запитам. Такий підхід дозволяє створювати позитивний імідж компаній і відкривати нові ринки, особливо за умов зростаючого попиту на екологічні товари та послуги. Крім того, стратегія просування екологічно чистої продукції сприяє формуванню культури відповідального споживання природних ресурсів, скороченню їх використання та розробленню ефективних природоохоронних рішень, вигідних як для бізнесу, так і для суспільства.

Екологоорієнтоване управління визначає стратегічні напрями діяльності підприємств, які орієнтуються на інтеграцію екологічних цінностей в усі аспекти їх функціонування: соціальну відповідальність, прозорість бізнесових процесів та мінімізацію впливу на довкілля. Такі принципи є фундаментом сталого розвитку, що об'єднує економічну ефективність із екологічною безпекою та соціальною відповідальністю. Реалізація цього підходу забезпечує збереження природних ресурсів і підтримання глобального екологічного балансу.

Отже, екологоорієнтоване управління відіграє важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності, оскільки екологічна відповідальність стає однією з ключових вимог сучасного бізнесу, що сприяє отриманню конкурентних переваг. Підприємства, які впроваджують сталі практики й дотримуються принципів екологічності, мають змогу знижувати витрати, покращувати репутацію, підвищувати ефективність діяльності та залучати нових клієнтів, стаючи більш привабливими у порівнянні з конкурентами.

Для транспортних підприємств застосування екологоорієнтованого управління відкриває широкий спектр конкурентних переваг, зокрема зниження витрат, покращення стану довкілля та зміцнення ринкових позицій (рисунк 1).

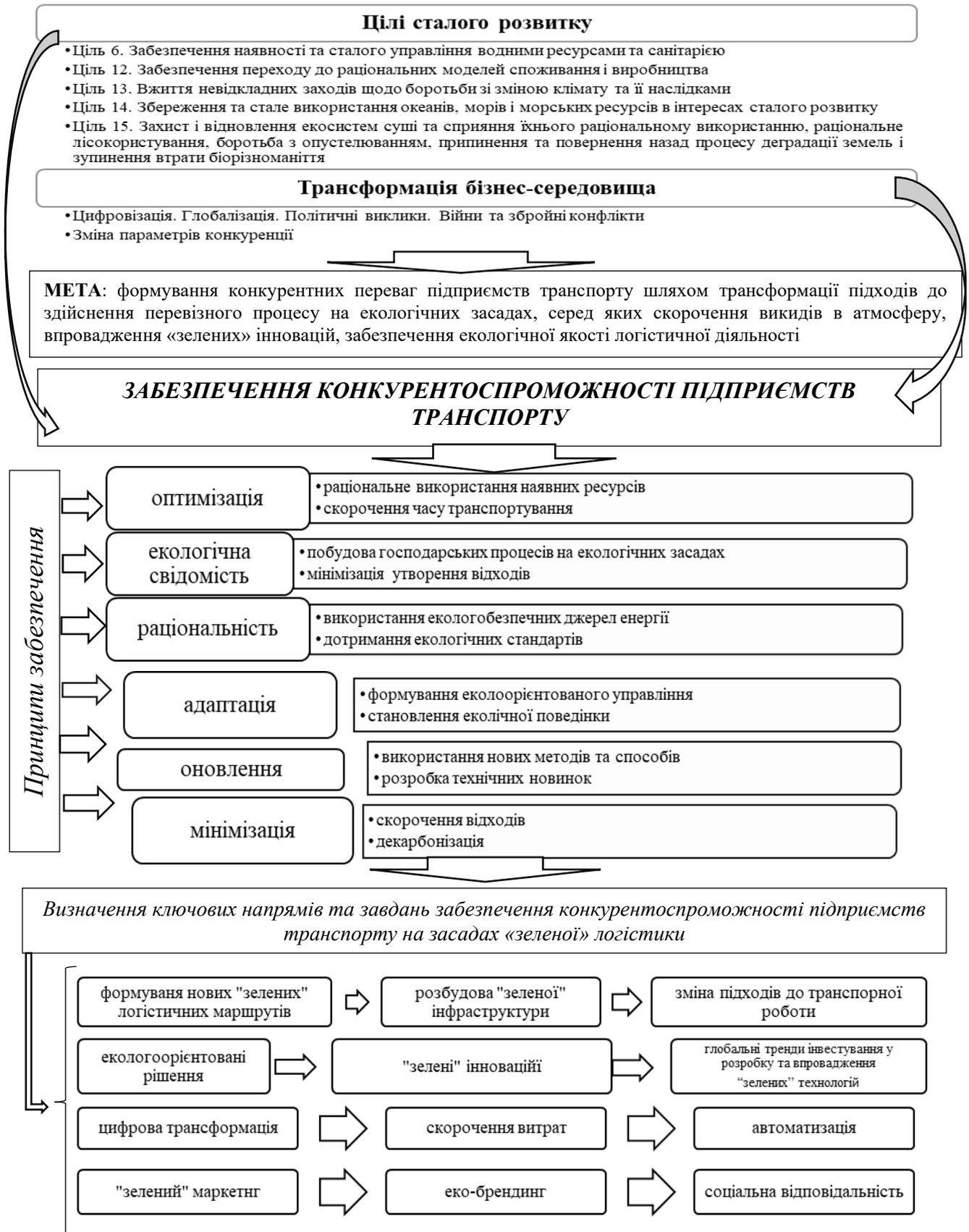

Рис. 1. Принципи та напрями забезпечення конкурентоспроможності підприємств транспорту на засадах «зеленої» логістики (авторська розробка)

Наведений на рисунку 1 підхід включає оптимізацію маршрутів, використання екологічно безпечного транспорту, мінімізацію відходів та активне впровадження систем перероблення, що є базисом для «зеленої» логістики.

Практика «зеленої» транспортної логістики сприятливо впливає на сприйняття компанії як відповідального підприємства, яке дотримується принципів сталого розвитку. Використання екологічних підходів підвищує рівень довіри серед споживачів і ділових партнерів, формуючи позитивний імідж компанії, яка турбується про природу. Це зміцнює її позиції на ринку та відкриває нові перспективи для діяльності (рисунки 2).

Таким чином, впровадження «зеленої» логістики створює значний потенціал для конкурентоспроможності підприємств транспорту шляхом скорочення витрат на ресурси, зниження обсягу викидів і т. д.

Основною конкурентною перевагою «зеленої» логістики в транспорті є мінімізація впливу на довкілля. Цього досягають за рахунок покращення енергоефективності, використання сучасних технологій та оптимізації маршрутів, що сприяє зменшенню витрат на паливо. Також важливим є скорочення викидів парникових газів завдяки застосуванню екологічного транспорту, наприклад електромобілів чи техніки на біопаливі [12, 13].

Висновки.

Конкурентоспроможність з урахуванням екологічно орієнтованих чинників визначається здатністю підприємства адаптувати виробничі процеси до сучасних умов, мінімізувати негативний вплив на довкілля та забезпечити сталий розвиток. Це передбачає еколого-економічну інтеграцію на всіх етапах

життєвого циклу продукції: від процесів виробництва і логістики до впровадження екологічно чистих товарів, які відповідають запитам ринку. У центрі уваги знаходиться забезпечення еколого-економічної ефективності діяльності підприємства.

Екологоорієнтована конкурентоспроможність залежить від здатності підприємства до трансформацій, адаптації до змін і використання потенціалу енергетичних та інформаційних факторів, спрямованих на формування стійкого економічного розвитку. Це вимагає:

- оновлення внутрішньої структури підприємства з урахуванням екологічних викликів та умов сталого розвитку;

- перегляду принципів управління конкурентоспроможністю та природокористування з орієнтацією на глобальну інтеграцію;

- впровадження інноваційних стратегій для екологічної модернізації та формування довгострокових конкурентних переваг.

Стратегічні заходи щодо екологоорієнтованої конкурентоспроможності включають:

- реформування економічного потенціалу підприємства з врахуванням екологічного фактору;

- розроблення системи управління життєвим циклом продукції, орієнтованої на екологічні стандарти;

- виробництво екологічно чистої продукції, відповідної сучасним ринковим вимогам;

- планування стратегій сталого розвитку, що охоплюють екологічні, технологічні та інноваційні аспекти.

Для впровадження цих заходів важливо використовувати ресурси максимально ефективно та створювати технології з низьким рівнем відходів, що досягається через застосування принципів «зеленої» логістики.

«Зелена» логістика як конкурента перевага

Рис.2. «Зелена» логістика як конкурента перевага (авторська розробка)

**ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ:**

1. Сазонець О., Терєбій А. Екологічна оптимізація транспортування вантажів підприємства з використанням

інформаційних систем. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2022. № 6(41). С. 486–493. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v6i41.251508>

2. Никифорова О. А., Сидоренко Г. Г. Екологічна складова в перспективах розвитку міжнародних транспортних шляхів України. *Збірника наукових праць ДНУЗТ ім. акад. В. Лазаряна*. 2017. Вип. 13. С. 67-72.
3. Карінцева О. І., Тарасенко С. В. Теоретичні засади механізму екологізації розвитку підприємств на основі формування попиту на екологічні товари. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 4. С. 94-100.
4. Гобела В. В. Економіко-безпекова екологізація: теорія і практика: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 244 с.
5. Михайлов А. М., Михайлова Л. І., Стоянець Н. В., Буднік Д. Ю. Конкурентоспроможність підприємств: передумови екологізації. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2020. № 3. С. 296-302. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/014e22eb-cdcb-49fd-adf3-efc395c5ab23/content>.
6. Каличева Н. Є. Концептуальні положення управління еколого-економічним розвитком підприємств залізничного транспорту. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2020. Вип. 43. С. 110-113.
7. Каличева Н. Є., Зайцева А. С., Синельник В. О. Напрями забезпечення енергоефективності підприємств залізничного транспорту. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2024. № 87. С. 184-190.
8. Кобилянська Т. В. Світовий досвід статистичного оцінювання ефективності зеленої логістики. *Проблеми економіки*. 2019. № 4. С. 209–215. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-4-209-215>.
9. Мельникова Н. В., Янченко Н. В. Аналіз тлумачень та сутність зеленої логістики. *Соціальна економіка*. 2018. Вип. 56. С. 183–189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2018_56_20.
10. Чеклов В. Ф., Чеклова В. М. Передумови розвитку «зеленої» логістики на залізничному транспорті. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2014. № 1/3 (15). С. 43-45.
11. Гурч Л. М., Хмара Л. Є. Розвиток «зеленої логістики» в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2014. Вип. 811. С. 86-91.
12. Єгоращенко І. В. Впровадження «зеленої» (екологічної) логістики суб'єктів господарювання. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 9. С. 10-14.
13. Поручинська І. В. Передумови впровадження «зеленої» логістики на автомобільному та залізничному транспорті Волинської області. *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). С. 53-56.
14. Каличева Н. Є., Зайцева К. О., Маркелова К. В. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту: особливості та рушійні сили. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. № 4 (27). С. 52-57. URL: <http://www.easterneurope-bm.in.ua/index.php/vipusk-27-2020047>.

REFERENCES:

1. Sazonets O., Terebii A. (2022). Ekolohichna optymizatsiia transportuvannia vantazhiv pidpriemstva z vykorystanniam informatsiinykh system. [Ecological optimization of cargo transportation of an enterprise using information systems]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, no. 6(41), pp. 486–493.
2. Nykyforova O. A., Sydorenko H. H. (2017). Ekolohichna skladova v perspektyvakh rozvytku mizhnarodnykh transportnykh shliakhiv Ukrainy. [The ecological component in the prospects for the development of international transport routes of Ukraine]. *Collection of scientific works of the DNURT named after Acad. V. Lazaryan*, vol. 13, pp. 67-72.

3. Karintseva O. I., Tarasenko S. V. (2010). Teoretychni zasady mekhanizmu ekolohizatsii rozvytku pidpriemstv na osnovi formuvannia popytu na ekolohichni tovary. [Theoretical principles of the mechanism for the greening of enterprise development based on the formation of demand for ecological goods]. *Mechanism of economic regulation*, no. 4, pp. 94-100.
4. Hobela V. V. (2021). Ekonomiko-bezpekova ekolohizatsiia: teoriia i praktyka : monohrafiia. [Economic and safety greening: theory and practice: monograph]. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs [in Ukraine]
5. Mykhailov A.M. Mykhailova L.I. Stoianets N.V. Budnik D.Iu. (2020). Konkurentospromozhnist pidpriemstv: peredumovy ekolohizatsii. [Competitiveness of enterprises: prerequisites for greening]. *SumDU Bulletin. Series "Economy"*, no. 3, pp. 296-302. Available at: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/014e22eb-cdc9-49fd-adf3-efc395c5ab23/content>.
6. Kalycheva N.Ie. (2020). Kontseptualni polozhennia upravlinnia ekoloho-ekonomichnym rozvytkom pidpriemstv zaliznychnoho transportu. [Conceptual provisions for managing the ecological and economic development of railway transport enterprises]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and Management*, vol 43, pp. 110-113.
7. Kalycheva N.Ie., Zaitseva A.S., Synelnyk V. O. (2024). Napriamy zabezpechennia enerhoefektyvnosti pidpriemstv zaliznychnoho transportu. [Directions for ensuring energy efficiency of railway transport enterprises]. *Bulletin of Transport and Industry Economy*, no. 87, pp. 184-190.
8. Kobylinska T. V. (2019). Svitovyi dosvid statystychnoho otsiniuvannia efektyvnosti zelenoi lohistyky. [World experience in statistical assessment of green logistics efficiency]. *Problems of Economy*, no. 4, pp. 209–215. Available at: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-4-209-215>.
9. Melnykova N. V., Yanchenko N. V. (2018). Analiz tлумachen ta sutnist zelenoi lohistyky. [Analysis of interpretations and the essence of green logistics]. *Social Economy*, vol. 56, pp. 183–189. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2018_56_20.
10. Cheklov V.F., Cheklova V.M. (2014). Peredumovy rozvytku «zelenoi» lohistyky na zaliznychnomu transporti. [Prerequisites for the development of "green" logistics in railway transport]. *Technological audit and production reserves*, no. 1/3 (15), pp. 43-45.
11. Hurch L.M., Khmara L.Ie. (2014). Rozvytok «zelenoi lohistyky» v Ukraini. [Development of "green logistics" in Ukraine]. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, vol. 811, pp. 86-91.
12. Iehorashchenko I.V. (2016). Vprovadzhennia «zelenoi» (ekolohichnoi) lohistyky subiektiv hospodariuvannia. [Implementation of "green" (ecological) logistics of business entities]. *Economics. Finance. Law*, no. 9, pp. 10-14.
13. Poruchynska I.V. (2017). Peredumovy vprovadzhennia «zelenoi» lohistyky na avtomobilnomu ta zaliznychnomu transporti. [Prerequisites for the implementation of "green" logistics in road and rail transport of the Volyn region]. *Young Scientist*, no. 3 (43), pp. 53-56
14. Kalycheva N.Ie., Zaitseva K.O., Markielova K.V. (2020). Zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv zaliznychnoho transportu: osoblyvosti ta rushiini syly. [Ensuring the competitiveness of railway transport enterprises: features and driving forces]. *Eastern Europe: Economics, Business and Management*, no. 4(27), pp. 52-57. Available at: <http://www.easterneurope-bm.in.ua/index.php/vipusk-27-2020047>.

Стаття надійшла 27.10.25

Стаття прийнята до друку після рецензування 10.11.25